

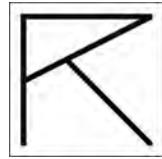
Restauratorski zahvat na slici

Poklonstvo kraljeva

iz samostana Male braće u Dubrovniku

K-R CENTAR

K-R CENTAR

Lastovska 32, 10000 Zagreb

www.k-r.hr; tel: 091 211 7421; krcentar@gmail.com

Izvješće o obavljenim radovima na slici

Naziv: Poklonstvo kraljeva

Tehnika: ulje na platnu

Datacija: 18. st.

Dimenzije: zatečene dimenzije 107 x 171 cm (ukrasni okvir zakucan preko slike); dimenzije izvornog oslika 97 x 130 cm

Smještaj: refektorij samostana Male braće u Dubrovniku

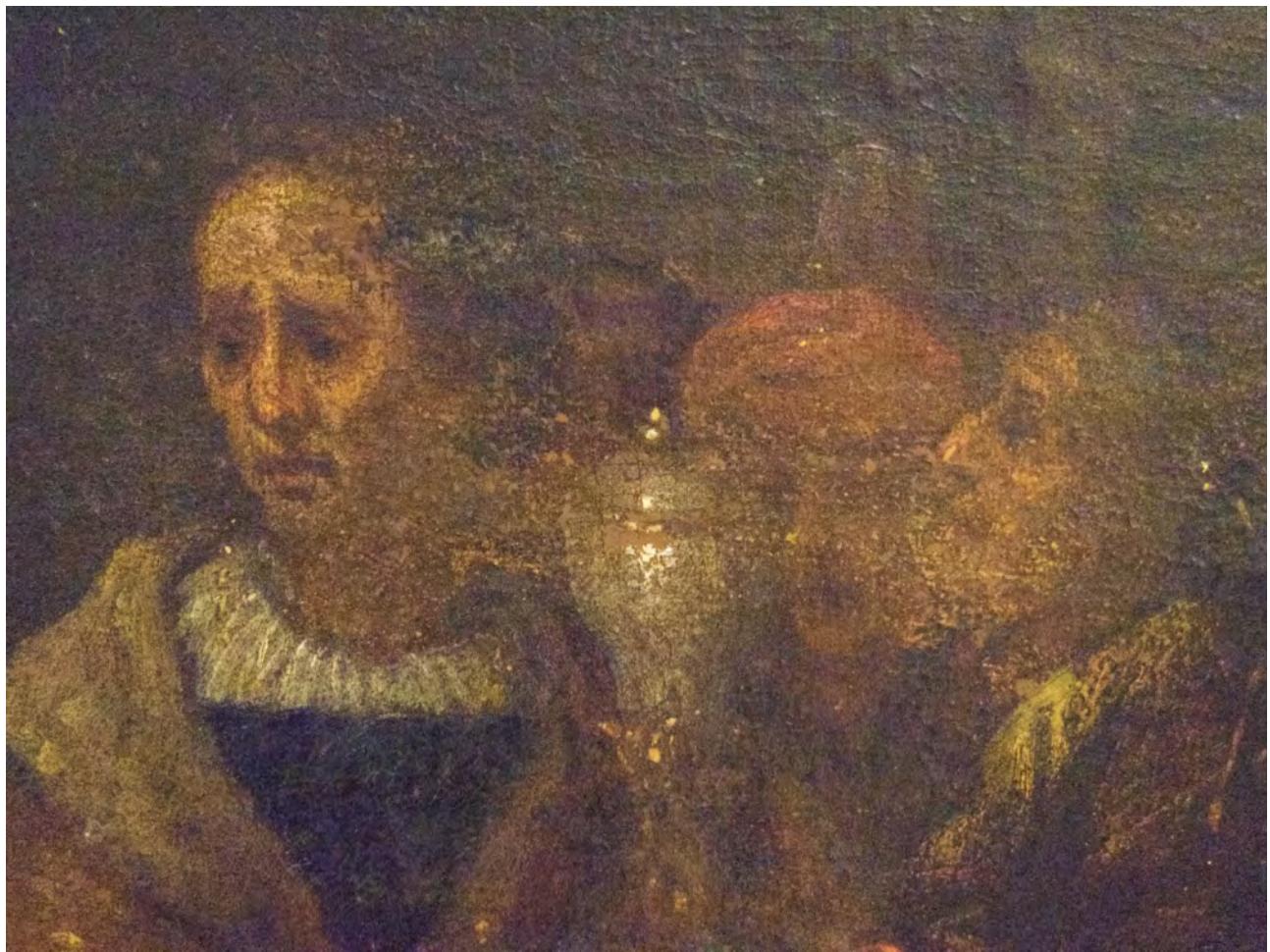
Lice slike, zatečeno stanje.

Slika prije radova bez ukrasnog okvira i UV fluorescencija slike. Izrazito tamne mrlje su UV fluorescencija retuša zadnje restauratorske intervencije, a nešto manje tamne mrlje su UV fluorescencija predzadnjeg restauratorskog retuša.

IR reflektografija zatečenog stanja slike na 780 i 1000 nm. IR reflektografije fino pokazuju da je izvorni oslik formata 97 x 130 cm proširen sa svih strana. Povežu li se IRR i UVF nalazi dolazi se do zaključka da je slika proširena u drugom restauratorskom zahvatu (trećem kronološkom sloju) što dokazuje i raspored voštanih kitova (koje se u nas nije koristilo prije druge polovice 20. st.).

Detalj koji indicira abraziju, diskoloritrani retuš, parcijalno uklonjen diskolorirani uljeni lak i ljuštenje boje. Dolje: poleđina slike prije radova s neravnomjernom impregnacijom voskom i vidljivim otiscima pegle.

Zatečeno stanje slike i okvira

Izvorna slika je širinom i visinom manja od zatečenog formata. Dublirana je dva puta, tj. nositelj su tri sloja platna. Drugi put je dublirana „na voštanu masu“, a prvi put je dublirana na škrabno ljepilo koje se zamastilo voskom i lakovima koji su penetrirali kroz lice slike. Sloj boje je čitljiv iako otežano zbog oštećenosti i onečišćenja. Tri kronološka sloja retuša se mogu razabrati. Od toga je treći retuš jasno vidljiv na UV fluorescenciji i riječ je o relativno nedavnom manjem popravku u sloju retuša. Drugi retuš treba vezati za drugo dubliranje. Drugo dubliranje urađeno je voštanom masom, a zakiti u istom kronološkom sloju urađeni su oker voštanim kitovima i uljenim bojama za retuš što znači da bi ga trebalo datirati u šezdesete do osamdesete godine dvadesetog stoljeća. Najstarije dubliranje i retuš (bolje rečeno preslik) mogli su biti urađeni bilo kad u 19. ili početkom 20. stoljeća. Retuširano je tempera bojama znatno grubljeg pigmenta od izvornog sloja boje. To je naročito vidljivo na plavo-zelenoj haljini Bogorodice; vidljivi dio haljine je cca 80% preslik. Prilikom čišćenja slike u tom prvom restauratorskom zahvatu primijenjena je neka metoda koja je po vrhovima luski „obrijala“ crno-smeđi uljeno-kopalni lak, a po sredini luski i mjestimično na lazurama nije ga uklonila. To i prvi temperni preslik znatno su komplikirali čišćenje slike prilikom sadašnjeg restauratorskog zahvata. Također, to je upućivalo na neophodnost ravnjanja slike i luski prije sadašnjeg čišćenja kako vršci uvrnutih luski ne bi opet bili izloženiji novoj abraziji.

Uklanjanje drugog dublirnog platna zalijepljenog voštanom masom

prvo dublirno platno

izvorno platno

Uklanjanje prvog dublirnog platna zalipljenog škrobnim ljepilom naknadno impregniranim voštanom masom od drugog dubliranja. Ovim prvim dublirnim platnom slika je proširena na zatečeni format. Dolje: detalj lijevog gornjeg dijela gornje fotografije.

Gore: poleđina izvornog platna nakon čišćenja. Izvorno platno ima relativno sačuvane izvorne rubove, a mjestimično čak i rupe od izvornih čavala. Dolje: osim IRR, izvorne se rubove moglo uočiti i inspekциjom slike pri zrcalnom osvjetljenju (spekularnoj refleksiji) pri normalnoj svjetlosti.

Ukrasni okvir koji je zatečen na slici treba datirati u doba drugog restauratorskog zahvata na slici kad je slika proširena na veći format. U narednom restauratorskom zahvatu taj je okvir još jednom bronciran preko nepokitanih mehaničkih oštećenja. S obzirom da se radi o novijem ukrasnom okviru i s obzirom da je dosta oštećen mehanički, ne čini se opravdanim raditi restauratorski zahvat na njemu.

Usprkos relativno slaboj vidljivosti slike i usprkos oštećenjima i preslicima evidentno je da se radi o atraktivnoj i vrijednoj slici koja će biti kompozicijski atraktivnija i bogatija kad joj se vrati izvorni format.

Zahvat predložen prijedlogom radova 24. 5. 2016.

- istražni radovi (IR reflektografija, UV reflektografija, UV fluorescencija, IR fluorescencija i mikroskopiranje u svrhu utvrđivanja izvornog sloja slike) - dokumentiranje svih nalaza fotografiranjem
- ukloniti voštano ljepilo
- razdvojiti dublirna platna od izvornog platna
- očistiti sloj boje od nečistoće
- ukloniti diskolorirane slojeve lakova i retuša
- konsolidirati sloj boje novim ljepilom umjesto uklonjenog voštanog ljepila (BEVA 371)
- dublirati platno pomoću ljepila koje neće izazivati efekt močenja (Mehrina metoda ili BEVA 371)
- kitanje (PVAI)
- retuš oštećenja (Maimeri restauro)
- izrada novog podokvira prema odgovarajućim dimenzijama izvorne slike (izvorna slika je nešto uža od sadašnjeg formata)
- izrada odgovarajućeg ukrasnog okvira

Obavljeni radovi

Obavljeni su svi radovi predloženi prijedlogom radova. Uklonjena su oba dublirna platna i očišćena je poleđina izvornog platna. Slika je konsolidirana prilikom čega je iz slike izvučen višak voska i starih smola koji su svakim tretmanom na niskotlačnom toplinskom vakuum stolu ostavljali smeđe mrlje na osliku. Mrlje se moglo ukloniti aromatskim ugljikovodičnim otapalima bez oštećivanja sloja boje, ali su svakim toplinskim tretmanom

Slika nakon čišćenja, kitanja i napinjanja na novi podokvir izvornih dimenzija slike

izvirale nove mrlje iz dubine slike na lice slike te je isti postupak trebalo ponavljati. Uljeno-kopalni laki i temperni preslik uklanjani su skalpelom uz pomoć stereolupe pri povećanjima 20-50 puta. Tu se fazu posla moglo raditi mjesecima i uvijek se vraćati i finije dorađivati djelić po djelić oslika s obzirom da se radi o vrlo čvrstim slojevima koje nije lako ukloniti s izvornog sloja a da se izvorni sloj istovremeno ne ošteti. S obzirom na imperativ završetka radova do Božića 2017. zadnjih mjesec dana se radilo danonoćno ne bi li se ispoštovalo rok.

S obzirom na dva uistinu snažna slikarska, interpretativna restauratorska zahvata i jedan diskretan restauratorski zahvat i s obzirom na stanje izvorne slike - sadašnjim restauratorskim zahvatom se očuvalo dio patine i starosnih promjena kao dobrodošli bonus vrijednosti slike. Štoviše, uklanjanje svih naknadnih promjena bila bi veća šteta nego korist s obzirom da su prejako vezane uz izvorni sloj koji bi se pri tome oštećivao čak i da se ima na raspolaganju neograničeno vrijeme i neograničena sredstva.

Slika je lakirana lakom Laropal A81, retuširana Maimeri restauro bojama dodatno vezanim Laropalom A81 i ujednačena u polusjaju nešto manje sjajnim lakom Paraloid B72.

Slika nakon radova i nakon smještanja u novi ukrasni okvir

S obzirom da je sliči s obzirom na starosne promjene odgovarao još malo matiraniji izgled - slika je dodatno matirana izbutil metakrilatnim lakom s dodatkom silikata za matiranje.

Odabrani profil ukrasnog okvira je ručno posrebren „na mikstion“ i pozlaćen zlatnom lazurom od šelaka i smjese špiritnih močila odgovarajuće nijanse. Kako ne bi zlatna lazura na srebrnoj podlozi bila previše svježa u odnosu na sliku, okvir je patiniran bitumenom i voštanom pastom nijanse oraha, ali ne previše kako ne bi izgledao oronulo.

Slika je restaurirana marom fra Stipe Nosića i ostalih fratara samostana Male braće.

Konzervatorski nadzor Božena Popić Kurtela

Dubrovnik, prosinac 2017.

Denis Vokić